

Gromon András: Jézus és a próféták

A „próféta” szóhoz manapság elsődlegesen az az elképzelés tapad, hogy az illető képes előre megmondani jövőbeli eseményeket, ez azonban a szentírási próféták eredeti felfogásában mellékes. A próféták **elsődleges feladata** ósidóktól fogva Isten akaratának tolmácsolása volt, annak alkalmazása egy-egy konkrét helyzetre, például hogy megmondjon valamit az uralkodónak, a társadalom felső rétegének vagy a népnek, amit különben senki sem volt képes megmondani: konkrét kritikát kellett gyakorolnia, és megtérésre kellett felszólítania (vö. Ez 34,1-2); szava „az Úr szavának” számított, s ezért beszélnie kellett, tekintet nélkül saját érdekeire (vö. Jer 1,17-19).

Márk evangéliuma kétszer is megemlíti, hogy **kortársai** közül többen is prófétának tartották Jézust: „olyannak, mint egy [rég]i prófétát”, „a próféták egyikének” (Mk 6,15; 8,28).

Jézusnak számos mondása, utalása vagy konkrét hivatkozása arról tanúskodik, hogy **maga is** prófétának tartotta magát; hogy csak a legnyilvánvalóbb eseteket említsük: Konkrétan párhuzamba állította magát Izajás és Jónás prófétával (Lk 4,21; 7,22, ill. 11,30). Amikor Názáretbe hazatérve, tanítása nyomán rokonai és a falubeliek „megbotránkoztak” benne, keserűen állapította meg, hogy a próféták sorsa teljesedik be rajta: „*Csak a hazája veti meg a prófétát, meg a rokonai és a családja*” (Mk 6,4). Heródes fenyegetése nyomán egyértelművé tette, hogy számol a prófétai sorssal: „*...úton kell lennem Jeruzsálem felé, mert megengedhetetlen, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el*” (Lk 13,33).

Jézus prófétai öntudatának izgalmas megnyilvánulásai az általa végbevitt **jelképes prófétai cselekedetek**. Most csak a három leglátványosabbat idézem föl nyilvános működésének végéről:

Amikor utoljára ment el Jeruzsálembé, számárháton vonult be a városba (Mk 11,1-10). – Ha gyalog érkezett volna, csak egyike lett volna a húsvéti zarándokoknak, ha lovon, úrnak nézték volna. Az utóbbit mindenképp el kellett kerülnie, az előbbi pedig talán azért kerülte el, mert így akarta hangsúlyozni jövetelének célját, **tanítói-prófétai küldetését**. (A tanítványai körében számárháton haladó rabbi képe egyébként egyáltalán nem volt szokatlan Palesztinában.) Másrészt környezetének messiási várakozásai is kiválthatták, vagy megerősíthették a számaron bevonulás választását. Ez ugyanis – kapcsolódva Zak 9,9-10-hez: „...alázatos és számaron ül, számarcsikó hátán... Eltünteti a harci szekereket... és a harci paripákat Jeruzsálemből...” – hatásosan fejezte ki **békeprogramját** (vö. Lk 19,42, azonnal a bevonulást követően!), azt, hogy ellentmond a nemzeti felszabadítási (zelóta) várakozásoknak (konkrétan: a megszálló rómaiak erőszakos kiűzésének), mert nem tartja magát harci paripán járó, harcos politikai-nemzeti messiásnak.

Amikor másnap kimentek Betániából, megéhezett. Messziről meglátott egy lombos fügefát, és oda ment, hátha talál rajta valamit, de amikor odaért, semmit sem talált, csak leveleket, ugyanis még nem volt fügék érésének ideje. Ekkor így felelt neki: „*Hát az örökkévalóságon át soha többé ne egyék rólad gyümölcsöt senki?*” (Mk 11,12-14) – Jeruzsálemért vívandó, immár küszöbön álló „harca” előtt (vö. Mk 604. l.áb., 4. bek., d.) Jézus meg akarta mutatni a kíséretében (Mk 645. és 648. l.áb.), sőt tanítványai körében is ott lévő (Lk 9,54; 22,38; Mk 14,47) fanatikusoknak, **mekkora ostobaság lenne türelmetlenségük** – a fügefa által jelképezett! – Izrael népével szemben, ha az még éretlennek bizonyulna („még nem volt fügeérés ideje”) az ő új üzenetének befogadására.

A legdöbbenetesebb persze az a tette, amelyet „a templom megtisztításának” szokás nevezni, vagyis amikor röviddel az előbbi esetek után kiutasította azokat, akik eladtak és vásároltak a templom udvarán (Mk 11,15-16). – Ez a forradalmi, de (a szokványos értelmezésekkel szemben) erőszakmentes eljárása tiltakozás volt az áldozatbemutatásból bőséges hasznot húzó templomi arisztokrácia és főpapság uralma, és közvetve a megszálló római uralom ellen is (hiszen a főpapot csak Róma „előzetes hozzájárulásával” lehetett megválasztani), lényege azonban az volt, hogy Jézus meg akarta szüntetni az áldozati állatokkal folytatott kereskedést (és a részben ennek szolgálatában álló pénzváltást). Csakhogy áldozati állatok nélkül nincs kultikus áldozat, így hát ez azt jelenti, hogy magukat a kultikus áldozatokat akarta megszüntetni, mert azok egyfajta **cserkereskedelmet** jelentenek az

ember és Isten között (áldozatbemutatásért jó termés, jó egészség, sikeres felvételi, karrier, jó házasság, anyagi gyarapodás stb. cserébe), Isten országában, a szeretet rendjében pedig nincs helye ilyesminek. (Nyelvi telitalálat tehát Jézus szóválasztása a templomot illetően: „Ne tegyétek atyám házát vásárcsarnokká”, mai szóval: üzletközponttá: Jn 2,16.)

*

Jézus prófétai önértelmezését természetesen megfelelően *árnyalnunk kell*, mert a prófétákhoz és a prófétasághoz való viszonyulása egyáltalán nem volt sematikus.

Alapjában véve, mondhatnánk úgy is, a lényegét tekintve Izrael prófétáival **összhangban** lévők állította magát: „*Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy hatályon kívül helyezzem a törvényt vagy a prófétákat! Nem azért jöttem, hogy hatályon kívül helyezzem, hanem hogy teljessé tegyem*” (Mt 5,17; vö. még Mt 7,12).

Ennek az összhangnak alighanem legkonkrétabb példája, amikor Jézus Izajást idézi a názáreti zsinagógában: „*Az Úr Lelke szállt le rám, mivel felkent engem, hogy megvigyem az örömezenetet a nyomorogóknak; elküldött engem, hogy meggyógyítsam a megtört szívűeket, következt kihirdessem a szabadságot a raboknak, s az elvakítottaknak szemük felnyílását, szabadon bocsássam a meggyötörteket, és következt kihirdessem az Úr kedves esztendejét*” (Lk 4,18-19; vö. Iz 61,1-2). Nevezhetjük ezt Izajás, illetve Jézus gazdasági-társadalmi-politikai programjának is, amelyet Jézus lényegében összefoglal (a mátéi Hegyi beszédnek megfelelő, lukácsi) Mezei beszéd elején is: „*Szerencsések vagytok ti, nyomorogók, mert számotokra van itt az Isten országa. Szerencsések vagytok ti, akik most éheztek, mert jóllakotnak majd titeket. Szerencsések vagytok ti, akik most sírtok, mert nevetni fogtok* (Lk 6,20-21). Ez valóban teljes összhangban áll számos ószövetségi hagyománnyal, „a törvénnyel és a prófétákkal”, vö. 5Móz 15,4-5; Iz 49,10; 58,7.10; 61,1-2; 65,21-22; 66,2; Ám 9,14; Mik 4,1-7.

Radikális valláskritikájában is komoly prófétai hagyományra támaszkodhatott. „*...tizedet adtok ugyan a mentából, az ánizsból és a köményből, viszont figyelmen kívül hagyjátok a törvény nehezebb részeit: az igazságosságot, az irgalmasságot és a hűséget; a pohár és a tál külsejét tisztogatjátok, belül azonban tele vannak azzal, amit másoktól elraboltok, és elpocsékoltok. ... Tisztítsd meg előbb a pohár belsejét, hogy ezáltal a külseje is tiszta legyen!*” (Mt 23,23.25-26). Ez a farizeusoknak címzett kritika rögtön felidézi bennünk Izajásnak vagy Ozeásnak a témába vágó, Isten szájába adott üzenetét: „*Nekem az olyan böjt tetszik, amikor leoldod a jogtalanul fölrakott bilincseket, kibontod a járom köteleit, szabadon bocsátod az elnyomottakat, és összetörsz minden jármot! Oszd meg kenyeredet az éhezővel, vidd be házádba a szegény hajléktalant, ha meztelen embert láatsz, ruházd fel, és ne zárkózz el testvéred elől!*” (Iz 58,6-7) „*Mert szeretetet kívánok, nem áldozatbemutatást*” (Oz 6,6).

*

Ám lényegi azonosulása a prófétákkal nem akadályozta meg Jézust abban, hogy kritikusan viszonyuljon hozzájuk, és ezért szükség esetén **rámutatott tévedéseikre** is.

Első példánkban számunkra csak nagy odafigyeléssel ismerhető fel ez a kritika, annál jelentősebb a tartalmát tekintve. Fent már idézett „názáreti székfoglalójában” az Izajástól idézett szöveg Izajás könyvében nem fejeződik be azzal, hogy „kihirdessem az Úr kedves esztendejét”, hanem folytatódik, mégpedig így: „és Istenünk bosszújának napját”. Vagyis azzal, hogy kihagyja a szövegből (a Biblia szövegéből!!) ezeket a szavakat, Jézus kritikát is gyakorol az általa nagyra tartott Izajás felfogásán, s elveti a bosszúálló Istenről alkotott felfogást! – Azt, hogy tudatos és szándékos kihagyásról van szó Jézus részéről, megerősíti egyrészt egy *formai* mozzanat, mégpedig az „és összegöngyölte a könyvtekerceset...” megjegyzés (20. v.), amely teljesen fölösleges lenne, ha nem azt akarná kifejezni: Jézus éppen *itt* tett pontot a felolvasott szöveg végére, másrészt az a *tartalmi* érv, hogy Isten bosszújának elvetése tökéletes összhangban áll Jézusnak a „*csak szerető Isten*”-ről adott tanításával. (Csupán a kora keresztény apokaliptikusok „helyesbítik” majd Jézus istenképét, és hirdetik az evangélistáktól kezdve [pl. Lk 19,27] Pálon át [pl. Róm 12,19-20] a Jelenések könyvének szerzőjéig [pl. Jel 6,10 és 8-9. fejezet], hogy Isten bosszújának napja nem marad el, csak későbbre tolódott.)

Annál nyilvánvalóbb Jézus prófétakritikája a következő esetben: Egy alkalommal arra járva, a szamariánusok egyik falujában akartak szállást venni, de azoknem fogadták be őket, mert Jeruzsálembé tartottak. Amikor Jakab és János nevű tanítványa ezt látta, így szóltak: „Uram, akarod-e, hogy azt mondjuk: »Tűz szálljon le az égből, és pusztítsa el őket!«, ahogyan Illés is tette?” Ő azonban megfordult, keményen rájuk szólt, és ezt mondta: „*Nem tudjátok, miféle szellem hatása alatt álltok! Az emberfia ugyanis nem azért jött, hogy elpusztítsa az emberek életét, hanem hogy megmentse azt*” (Lk 9,52-56). – A tanítványok persze azt gondolták, hogy Isten szelleme, lelkülete mozgatja őket, hiszen „hitük nagyjai” mind így jártak el, a fáraót csapásokkal sújtó Mózesstől kezdve (2Móz 7-12. fej.) a kánaáni városokat Jahvénak feláldozó Józsuén át (Józs 6-12. fej., pl. 6,21) a Baál-papokat lemészároló Illésig (2Kir 1,10-12), de ez volt a bűnösök kiirtását előíró törvény (pl. 5Móz 13,6; 17,7; 19,19; vö. Mk 78. láb.) és számtalan áhítatos zsoltár lelkülete is. Csakhogy Jézus nem Illés; az ő felfogása szerint a tanítványaiban is munkáló lelkület semmiképp sem Istentől való, hanem nagyon is istenellenes, ezért igyekszik azt „kiűzni” belőlük (vö. Mk 659. láb.). Az az Isten ugyanis, akit ő képvisel, fölkelte napját jókra és gonoszokra egyaránt (Mt 5,45), és az elveszetteket addig keresi, amíg meg nem találja (Lk 15,3.8).

Jézus azonban nemcsak a távoli múlt nagy prófétáival szemben mert kritikusan viselkedni, hanem nagy kortársával (és rokonával), az egyébként általa is nagyra tartott Keresztelő Jánossal szemben is, amivel nyilván nem szerzett jó pontokat magának a Jánosért lelkesedők körében. Így beszélt róla: „*Mondom nektek: Asszonyok szülöttei közül senki sem nagyobb Jánosnál, de aki a legkisebb Isten országában, nagyobb nála*” (Lk 7,28). – Ami a dicséretet illeti: A keleties beszédmód kedvelte az ilyen túlzó, nagy hévvel előadott dicséreteket, tehát Jézus szavait nem szabad szó szerint értenünk, mintha az egész addigi történelem legnagyobb alakjának tartotta volna Keresztelő Jánost, de kétségtelenül *rendkívül* nagyra értékelte: elképesztő aszkézisben megmutatkozó könyörtelen keménységét önmagával szemben (Mk 1,6), és óriási bátorságát és állhatatosságát a hatalmasokkal szemben (Lk 3,20; Mk 6,17-29), s hogy mindkettővel Istent akarta szolgálni. Hogyan lehetséges akkor, hogy akit ő maga értékelt oly nagyra, arról megállapítsa, hogy – tárgyszerűen és tárgyilagosan nézve – Isten országán kívül mozog? Úgy, hogy a Jézus által hirdetett „Isten országa” az igazságosságot felülmúló, *határtalanított szeretet* világa, János viszont mind istenképét, mind erkölcsiségét illetően megmaradt az *igazságosság és a jog* keretei között (ld. Lk 3,7-9.10-14). Ezért lehetséges, hogy a legnyomorúságosabb ember is részese legyen a határtalanított szeretet világának, ha kész elfogadni és másoknak is továbbajándékozni ezt a szeretetet, viszont a bosszúálló Isten megtorló ítéletében, a végső erőszakos „rendcsinálásban” reménykedő és korrekt erkölcsiséget képviselő, egyébként oly nagyszerű János kimaradjon belőle (mint a „tékozló fiú” bátyja, Lk 15,25-32) – amíg meg nem tér. Jézus Jánosról alkotott „ítélete” ugyanis nem elítélés, még kevésbé kárhoztatás, hanem felhívás a mindenki számára elengedhetetlen megtérésre (ld. Mk 1,15).

Megerősíti mindezt Jézusnak az imént idézett szavait megelőző kritikus megnyilvánulása Jánossal szemben. A már börtönben lévő János elküldte két tanítványát Jézushoz, hogy megkérdezzék tőle: „Te vagy-e »az, aki majd eljön«, vagy mást várjunk?” Vagyis János nyilvánvalón kételkedett Jézus isteni küldetésében. Jézus válaszából következtethetően mondhatjuk azt is: megbotránkozott Jézusban, mert nem teljesítette a vele szemben támasztott messiási elvárásokat. Mire Jézus ezt üzenté vissza: „*Menjete el, és vigyétek meg a hírt Jánosnak arról, amit láttatok és hallottatok: vakok újra látnak, sánták járkálnak, leprások megtisztulnak..., és mondjátok meg azt is, hogy jó annak, aki nem botránkozik meg bennem*” (Lk 7,18-23). – Jézus végső szava tehát meghívás és buzdítás egykori Mesterére számára: „*Alakítsd át gondolkodásodat, és – látván-hallván, miket viszek végbe Isten erejéből – ismerd el, hogy Isten nem bosszúálló bíró*” (vö. „A fejsze már ott is van a fák gyökerén: Isten kivág, és tűzre vet minden olyan fát, amely nem terem jó gyümölcsöt”: Lk 3,9), hanem mindenkit szerető Atya! Meglátod, valóban jó annak, aki nem utasít el engem, hanem általam a valódi Istenhez csatlakozik!”

*

Mi már természetesnek tartjuk, hogy Jézus prófétának (is) tekintette magát, és sokszor hivatkozott „elődeire”, de ha jobban belegondolunk, ez már önmagában is nem csekély öntudatról árulkodik: Jön egy názáreti ácsmester, és *prófétai igényekkel lép föl*... Ennek súlyát mutatja, hogy alaposan meg is

botránkoznak is botránkoznak rajta: „...rémülten ámuldoztak, és így szóltak: „Honnan vette ez ezt a bölcsességet és az erőteteket? Nem az ács fia ez? Nem Máriának hívják az anyját, a testvéreit meg Jakabnak, Józsefnek, Simonnak és Júdásnak? És nincsenek-e közöttünk a nővérei is mind? Honnan vette hát ez mindezt?” (Mt 13,54-56).

Még elgondolkodtatóbb, hogy nem csupán belehelyezte magát prófétaelődjei sorába, hanem arra is vetemedett, hogy nem egy esetben *felülbírálja azokat*. Már ez a tény is árulkodik arról, hogy nem egyszerűen csak prófétának tekintette magát, hanem **annál többnek is**. Az alábbi példák egyértelműen tanúsítják ezt, bár az első két esetben még csak rejtetten.

Miután Kafarnaumban sok gyógyulás történt Jézus által, ő igen korán, még a sötét éjszakában fölkelt, elment egy puszta helyre, és ott imádkozott. Tanítványai utánamentek, és amikor megtalálták, így szóltak hozzá: „Mindenki téged keres!” Ő azonban ezt felelte nekik: „*Menjünk máshová, a szomszédos településekre, hogy ott is meghirdessem az örömezenetet, ugyanis ezért jöttem ki [a pusztából]*” (Mk 1,35-38). – Nagyon fontos és árulkodó az „ezért jöttem” szófordulat, vagyis Jézus a *saját*, Isten előtt felelősséggel meghozott döntéséről beszél, s a régi prófétáktól eltérően nem hivatkozik isteni megbízásra és útmutatásra. E megállapítás jelentőségét mutatja, hogy Lukács már nem tudta elviselni a Márk történeti hűségében rejlő mélységet, és „kijavította” a szöveget oly módon, hogy az már egy sorba állítja Jézust a korábbi prófétákkal: „*Más városokban is hirdetniem kell Isten országának örömezenetét, mert evégett küldött engem Isten*” (Lk 4,43).

Noha a Hegyi beszéd ún. antitéziseiben („Úgy hallottátok, hogy megmondatott a régieknek..., én viszont azt mondom nektek”: Mt 5. f.) Jézus nem prófétai kijelentéseknek, hanem az ószövetségi törvény bizonyos megnyilatkozásainak mond ellent, rejtetten erről is szó van, ugyanis a próféták sűrűn adták elő gondolataikat azzal a bevezetéssel, hogy „ezt mondja *az Úr*”, Jézus viszont egyszerűen csak annyit mond, hogy „*én viszont*”, vagyis „*szerintem*”. – Nem csodálkozhatunk azon, hogy ezt az „*én viszont azt mondom nektek*” formulát úgy szokás értelmezni mint Jézus *isteni* öntudatának egyik legvilágosabb megnyilatkozását, mondván: Jézus ezzel felülbírálja az Isten által adott ószövetségi kinyilatkoztatást. Csakhogy amint a szövegösszefüggésből kiderül, Jézus itt nem „Isten szavával” állítja szembe a maga felfogását, hanem az „úgy hallottátok” által jelzett hagyománnyal, ha úgy tetszik: Isten szavának hagyományos *értelmezésével*, továbbá Jézus itt egy olyan formulát használ, amelyet egymás közti vitáikban a rabbik *gyakran használtak* az általános felfogásnak ellentmondó véleményük bevezetéseként: „*én viszont azt mondom nektek*”.

Lukács 16,16-ban ezt olvassuk: „*A törvény és a próféták csak Jánosig voltak érvényben. Attól kezdve Isten országa hirdetik örömezenetként...*” – Jóllehet bizonyos szempontból problematikus a próféták említése a mondat első felében, hiszen a próféták sokszor maguk is küzdöttek „a törvény” ellen, Jézus prófétainál nagyobb öntudatáról mégis hitelesen tanúskodik a szöveg, mert a próféták csak „*prófétáltak*”, azaz a bizonytalan jövőre vonatkozóan ígérték Isten országának örömezenetét Izrael népének (vö. Lk 10,23-24). Jézus azonban következetesen képviselte, hogy *általá* „*elérkezett*”, „*itt van*” Isten országa (ld. Mk 1,15; Mt 11,5; 12,28; Lk 4,19), s az embernek csak meg kell nyitnia a szívét, ki kell nyújtania érte a karját, azaz meg kell tennie azt, amitől a „*közeli lehetőség*” „*valósággá*” válik (vö. Lk 17,21b: „*rajtatok áll vagy bukik*”).

Jézus még nyíltabban helyezi magát a próféták fölé ezzel a tanítványainak tett kijelentésével: „*Szerencsések azok a szemek, amelyek látják, amit ti láttok! Mert mondom nektek: Sok próféta és király akarta meglátni azt, amit ti láttok, de nem látták meg, és meghallani azt, amit ti hallotok, de nem hallották meg*” (Lk 10,23-24). – Izrael prófétái nemegyszer láttak lelki szemeik előtt egy olyan népet, amelyet Isten „*Lelke*”, lelkülete (vö. Mk 11. l.áb.) hat át, vagy álmodtak egy olyan „*új szövetségről*”, amely a kölcsönös szeretetre épül (Jer 31,31-34). Izrael királyai pedig – Jahve felkent képviselőiként – egyszer-mászor igyekeztek valamiféle (a maguk elképzelése szerinti) „*Isten országát*” megvalósítani, de sosem sikerült nekik. (Nem is sikerülhetett, hiszen igazi mivoltával sem voltak tisztában, és eszközeik is alkalmatlanok voltak.) „*Nektek azonban szerencsétek van – mondja Jézus –, mert általam megtapasztalhatjátok azt, amiről a próféták és királyok csak álmodtak.*” Ezzel azt állítja, hogy Izrael népének történelmileg egyszeri esélyéről van szó: eddig „*a törvény*”, az igazságosság

korszakában éltek, de ő most az „Isten országát”, a határok és feltételek nélküli jóság világát hirdeti meg és kínálja fel, ahogyan az előző bekezdés idézetében is láttuk.

Minderre Jézusnak a „gonosz szőlőmunkásokról” mondott példabeszéde teszi föl a koronát: *„Egy ember szőlőskertet ültetett, körülvette sövénykerítéssel, szőlőprést ásott a földbe, őrtornyot épített, majd bérebe adta parasztnak, és külföldre utazott. A megfelelő időben elküldött egy szolgát a parasztokhoz, hogy megkapja a parasztoktól a szőlőskert terméséből neki járó részt. Azok megfogták, megverték és üres kézzel küldték el. Ismét küldött hozzájuk másik szolgát: ezt meg fejbe verték és meggyalázták. Újabbat küldött: ezt megölték. Majd sok másikat küldött, ezek közül egyeseket megverték, másokat megölték. Még egyetlen valakije volt, egy szeretett fia: őt küldte el legvégül hozzájuk, mondván magában: »A fiamat tiszteletben fogják tartani!«” (Mk 12,1-6).* – A Jézus által használt kép ismerős volt hallgatói számára: Izajás 5,1-7-ben a szőlőskert azt az Izraelt jelképezte, amelyet Jahve annyi szeretettel vett körül, de amely nemes szőlő helyett csak vadszőlőt termett. Jézus kissé átalakítja a képet: ebben a bérlők tagadják meg a gazdától a termés neki járó részét, s nem volt nehéz fölismerni, hogy a bántalmazott szolgák a *prófétákat* jelölik, akiket Izrael újból és újból elvetett, nem egyszer meg is ölte őket.

A példázat csattanója: a „szolgák” után Isten elküldi szeretett „fiát”, abban a reményben, hogy őrá majd hallgatnak. Jézus nem mondja ki nyíltan, de nyilvánvaló, hogy *önmagára céloz*, amikor a *fiúról* beszél, abban az értelemben, hogy a „szolgák” csak uruk parancsait teljesítik, a „fiak” azonban „belülről” ismerik apjukat, azonosulnak vele, és belső ösztönzésből képviselik annak érdekeit (vö. Lk 17,7-10). (Ezt a fiú-fogalmat tehát nem szabad szentháromságtani értelemben felfogni, mintha kizárólagosan önmagát tartotta volna „fiúnak” [vö. Mk 471. láb.]; ellenkezőleg, azt akarta, hogy mindenki Isten „fiává” váljék: *„Boldogok azok, akik békét teremtenek, mert Isten a fiainak fogja hívni őket. ... Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért, hogy így fiaivá váljatok mennyei Atyátoknak”* [Mt 5,9.44-45].)

Tehát egyértelmű, hogy *prófétánál többnek*, Isten „végérvényes” követének tartotta magát. Ezen persze nem érthette azt, hogy Isten nem küld több követet, hiszen tanítványi iskolájában ő maga is ilyeneket akart kiképezni; azt viszont érthette, hogy „szeretett fiúi” mivoltából fakadóan az általa tolmácsolt üzenet mértékadó, és „végérvényes” is abban az értelemben, hogy lényegét tekintve nem szorul helyesbítésre (vö. Mk 13,31 és Mk 812. láb.).

(2021. február 18.)